

Verzorgingsstaat

Het kabinet-Lubbers/Kok is de afgelopen week net niet gestruikeld over de inkomensverdeling van 1993. Of dat meer is dan uitstel van executie, of het niet alsnog tot een breuk komt op het moment dat de knopen uiteindelijk toch moeten worden doorgehakt, is een kwestie van gissen; daar begin ik niet aan. En of we zo'n breuk moeten willen of juist niet, is een kwestie van politieke smaak; daar wil ik het ook niet over hebben. Nee, wat me hoog zit is iets anders: ik begrijp niet waarover het gaat. En zeg nu eens eerlijk, u wel?

Een kabinetscrisis over de vraag of we naar minder of juist naar meer ongelijkheid in de samenleving zouden moeten streven, dat zou ik kunnen begrijpen. Ik zou dan niet aarzelen om partij te kiezen, namelijk voor minder ongelijkheid. Maar een crisis over de koopkrachtplaatjes van 1993? Wat zeggen die plaatjes over de vraag of we structureel op weg zijn naar meer of minder ongelijkheid? Of om het anders te zeggen, wat leren die plaatjes ons over de ontwikkeling van de verzorgingsstaat? Zal die in 1993 aan kwaliteit winnen of verliezen? Dat is een vraag die ik aan de hand van de koopkrachtplaatjes van dat jaar niet kan beantwoorden. Niet alleen omdat die plaatjes weinig zeggen over de feitelijke inkomensontwikkeling van mensen van vlees en bloed. Daarin spelen allerlei factoren een rol die zich aan invloed van de regering onttrekken (verandering in de samenstelling van huishoudens, verandering van baan, een partner die een baan vindt dan wel er een verliest, en dergelijke) en die we dus maar moeten afwachten. En ook niet alleen omdat de inkomensontwikkeling van één jaar weinig zegt over de ontwikkeling van de inkomensverdeling op langere termijn. Maar vooral omdat het in een verzorgingsstaat om meer gaat dan alleen maar om herverdeling van inkomens, hoe onmisbaar die ook is. Een grotere gelijkheid van inkomens zou minder op herverdeling moeten zijn gebaseerd en meer op een grotere gelijkheid van de toegang tot inkomensbronnen als betaalde arbeid. Daaraan mankeert nog wel iets. Om dat te veranderen zijn in de eerste plaats meer banen nodig, een kwestie vooral van beheersing van loonkosten en van de kosten van herverdeling. Nodig is ook dat de kwaliteit van en de toegang tot onderwijs voldoende aandacht krijgen. Daarnaast zouden de verschillen in kwaliteit van de arbeid niet al te groot moeten zijn. Ook daaraan mankeert nog wel iets. De risico's op ziekte, arbeidsongeschiktheid en werkloosheid zijn knap ongelijk verdeeld, evenals trouwens de mogelijkheden om zich tegen die risico's te verzekeren. Ik zou voorts niet graag het aantal leden van de Tweede Kamer de kost geven dat in het debat over de herziening van het stelsel van gezondheidszorg niet verder heeft gekeken dan naar de effecten van de premieheffing op de inkomensverdeling. Toch komt het me voor dat de kwaliteit van de zorg zelf en de vraag of de toegang daartoe voor iedereen is verzekerd minstens zo belangrijk zijn.

Binnen het beperkte overheidsbudget concurreert de herverdeling op korte termijn met de uitgaven die voor vermindering van ongelijkheid op langere termijn noodzakelijk zijn. Dat moeten we niet willen wegpoetsen. Tenminste als de verzorgingsstaat ons echt ter harte gaat.

En om het toch nog even over de inkomenspolitiek te hebben: de automatische koppeling en de automatische prijscompensatie bestaan niet meer, inkomenspolitiek is een kwestie geworden van moeizaam passen en meten. Zo hoort het ook te zijn. Maar waarom dan nog wel een automatische inflatiecorrectie?

Het sterkste argument om die te handhaven komt ongeveer hierop neer: de kat (volgens het VNO is dat de overheid) moet niet op het spek worden gebonden; wie inflatie kan veroorzaken mag zich niet tegen de gevolgen daarvan indekken door een automatisering van hogere belastingontvangsten. Maar als we die kat nu eens geen overheid maar VNO zouden noemen? Dan keert dat argument zich tegen de inflatiecorrectie. De openbare controle op de inflatoire handel en wandel van de overheid mag niet volmaakt zijn, de cao-onderhandelaren, waaronder de leden van het VNO, heeft niemand in de hand. Van mij mag die inflatiecorrectie dus weg, althans als automatisering. Net als die andere automatiseringen. De Haagse discussie is overigens kenmerkend voor de huidige ontwikkeling van de verzorgingsstaat. En het kabinet-Lubbers/Kok is een typische vertegenwoordiger van het soort kabinetten dat de verzorgingsstaat voortbrengt en door die staat wordt voortgebracht. Zet er een ander kabinet neer en we krijgen in een andere personele bezetting dezelfde discussie terug. De verzorgingsstaat is geen planconomie maar een 'ad hoc' regime. En dan niet een van de doortastende soort. Moeizaam zoeken en tasten, hier eens wat gas geven en daar weer eens wat terugnemen, dat is het 'verplichte' regeerpatroon van de verzorgingsstaat. Hedendaagse regeerders mogen al blij zijn als ze tenminste zo nu en dan eens zelf een feit scheppen in plaats van er alleen maar op te reageren. Er is maar één gevaar, namelijk dat het ze gaat vervelen en dat ze op zoek gaan naar het grootse electorale gebaar. Dan kan een koopkrachtplaatje met een tikkeltje (de-)nivellering worden gebruikt om elkaar te betichten van een politieke keuze voor het grote (de-)nivelleren. Dan heeft men een 'issue' voor de verkiezingen. Maar zaagt men wel aan de poten van de verzorgingsstaat.

P.J. Vos